

КРІОСФЕРА (від *кріо...* і *сфера*) — оболонка Землі неправильної форми, в якій вода перебуває у твердій чи переохолодженій фазі. Термін «К.» увів 1923 польс. вчений А. Добровольський. Для К. характерна нульова чи від'ємна т-ра. Її проявом є різні утворення: *льодовики*; мор., озер., річк., підзем. (багаторічна мерзлота) лід; сніг. покрив; хмари, складені льодяними кристалами (сріблясті хмари); *град*; ожеледь; іній; паморозь та ін. Ці утворення бувають епізодич., короткочас., сезонними, багаторіч. та багатовіковими. К. простягається до вис. 100 км та до 4–5 км вглиб земної кори (в Антарктиді), її потужність найбільша у поляр. областях. Вважають, що К. була протягом усієї геол. історії Землі, досягаючи макс. розвитку у льодовик. періоди. Її існування встановлено і на Марсі.

К. є інтеграл. частиною глобал. клімат. системи, яка впливає на енергію земної поверхні, вологість повітря, утворення хмар, опади, існування та режим річок, атмо-сферну та океанічну циркуляцію, екзогенні геол. процеси. Це один з осн. елементів моделювання глобал. змін клімату. В останні десятиріччя К. скорочується (зменшується потужність мор. льоду в приполяр.

областях, відступають гір. льодовики, деградує багаторічна мерзлота), що є найочевиднішим проявом глобал. потепління. Утворення К. пов'яз. зі специф. екол. умовами існування багатьох видів організмів і людини, позначається на біол. особливостях, побуті та культурі люд. спільнот. Для тер. України характерні поверхн., переважно сезонні (зимові) утворення К.: сніг. покрив, мор., річк. та озер. лід, ожеледь тощо. У Карпатах в окремі холодні роки зберігаються сніжники. Давні сліди існування потужнішої К. встановлено для докембрію (льодовик. покриви) та плейстоцену (льодовик. покриви, гір. льодовики, багаторічна мерзлота).

Рекомендована література

1. Джон Б., Дербишир Э., Янг Г. и др. Зимы нашей планеты / Пер. с англ. Москва, 1982;
2. Shawn J. Marshall. The Cryosphere (Princeton Primers in Climate). 2011.

А. В. Матошко

Бібліографічний опис:

Кріосфера / А. В. Матошко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-2058>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).